15. 4. 2010

ID: 61462

Vydírání

Ne každé, podle jiných právních odvětví protiprávní, jednání, zakládá současně i trestní odpovědnost za takovéto jednání. Princip „ultima ratio“ má svůj ústavněprávní základ v principu proporcionality, tj. v požadavku zkoumat, zda neexistují alternativní řešení v mimotrestní oblasti, která by představovala menší zásah do omezení základních práv.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 7 Tdo 1012/2009, ze dne 22.12.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání o dovolání obviněného Ing. J. K. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2009, sp. zn. 3 To 148/2009, který rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 1 T 158/2008, tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. se zrušují usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2009, sp. zn. 3 To 148/2009, a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. 1 T 158/2008. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Městskému soudu v Brně přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. 1 T 158/2008, byl obviněný Ing. J. K. uznán vinným trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. a byl odsouzen podle § 235 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 8 měsíců. Podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. mu byl výkon trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 2 let. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto o uplatněném nároku poškozených na náhradu škody.

Obviněný spáchal trestný čin tím, že v měsíci březnu 2008 poté, co bylo na Územním pracovišti Katastrálního úřadu v Blansku vyznačeno jeho vlastnické právo k bytu v A.,jenž zakoupil od manželů Ing. L. J. a Bc. M. J., nevrátil směnku vystavenou Ing. L.J.,znějící na částku 840.000,- Kč coby ručení za složenou kupní cenu za byt do doby zápisu nového vlastníka do katastru nemovitostí, kterou bez právního důvodu a v rozporu se vzájemným ujednáním dále držel a pod pohrůžkou jejího uplatnění a zesplatnění u soudu či jejího prodeje, a také pod pohrůžkou zahájení kroků směřujících k likvidaci podnikatelských aktivit Ing. L. J. spočívajících v hackerském napadení internetové prezentace jeho obchodní společnosti a vyvolání blíže nespecifikovaných kontrol, požadoval finanční plnění, které následně převzal, a to dne 27. 3. 2008 v B. v obchodním domě C. částku 300.000,- Kč v hotovosti, a dne 28. 3. 2008 rovněž v B. na v prostorách Č., a. s. P. s., 100.000,- Kč v hotovosti, a teprve poté směnku vrátil, čímž poškozenému Ing. L. J. způsobil škodu 400.000,- Kč.

Proti tomuto rozhodnutí podali odvolání obviněný a jeho družka G. Č. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 8. 4. 2009, sp. zn. 3 To 148/2009, obě odvolání podle § 256 tr. ř. jako nedůvodná zamítl.

Proti rozhodnutí soudu druhého stupně podal obviněný řádně a včas rozsáhlé dovolání, opírající se o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), písm. l) tr. ř. Pokud jde o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. především namítl, že popis skutku v odsuzujícím rozsudku vykazuje takové právní vady, pro které nemůže obstát z hlediska právní kvalifikace jako trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. Popis skutku podle něj neobsahuje žádné okolnosti týkající se subjektivní stránky trestného činu a odůvodnění obou rozhodnutí se subjektivní stránkou trestného činu vůbec

nezabývá, ačkoliv je to povinností. Obviněný tedy namítl, že nebyla naplněna subjektivní stránka uvedeného trestného činu, neboť soudy nebyla prokazována a její naplnění nelze ani zjistit z obsahu obou rozhodnutí. Dodal, že neměl jakýkoli úmysl poškozeného vydírat.

Obviněný je přesvědčen, že nebyla naplněna ani objektivní stránka trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. V tomto směru citoval znění skutkové věty výroku o vině rozsudku soudu I. stupně, jakož i část odůvodnění rozhodnutí soudu II. stupně týkající se úvah soudu o naplnění znaku „jiné těžké újmy“ a zdůraznil, že znaky objektivní stránky trestného činu nebyly prokázány.

Obviněný se poté obsáhle vyjadřoval k jednotlivým okolnostem jednání, kterým byl uznán vinným. Pokud jde o držení směnky uvedl, že byl podle zákona směnečného a šekového oprávněn držet směnku, její uplatnění u soudu je rovněž v souladu s tímto zákonem a nelze v něm spatřovat trestné jednání. Právním důvodem zadržení směnky byly: nepravdivá výměra bytu, nevrácení blokační kauce, skryté závady na bytě a sankce definované smlouvou v čl. VIII. Poškozený tak obviněného podvedl, když byt inzeroval bez závad a navíc ho vmanévroval do situace, v níž rozdělil kupní cenu na dvě části.

Pohrůžka zahájení kroků k likvidaci podnikatelských aktivit Ing. L. J., spočívající v hackerském napadení internetové prezentace jeho obchodní společnosti, nebyla podle obviněného prokázána a v popisu skutku není uvedeno, kdy měla být provedena. Poškozený sám u hlavního líčení uvedl, že výhrůžek byla celá řada, že obviněný mluvil celou dobu v náznacích, že ani neví, co tím vyhrožováním obviněný myslel. Soudy však z těchto „náznaků“ dovodily „pohrůžku jiné těžké újmy“, přestože jde pouze o tvrzení Ing. L. J. a jiný důkaz není. Obviněný poukázal na údajný rozpor ve výpovědích tohoto svědka. Nebyla podle obviněného prokázána ani pohrůžka blíže nespecifikovaných kontrol a tato pohrůžka svým obsahem ani není způsobilá být pohrůžkou, navíc o ní hovořila pouze poškozená Bc. M. J., která u žádného vyhrožování nebyla. O prodeji směnky hovořil pouze poškozený Ing. L. J. a nikdo jiný.

Obviněný dále argumentoval, že neměl žádný úmysl spáchat trestný čin, takový úmysl nebyl soudem ani prokázán ani odůvodněn a tento výrok soudu odmítá. Uvedl, že jeho obhajoba, že poškozenému nevyhrožoval a nechtěl získat neoprávněný prospěch, nebyla vyvrácena. Soud založil výrok o jeho vině především na výpovědi poškozeného Ing. L. J. Obviněný následně citoval výpovědi poškozených Ing. L. J., Bc. M. J. a svědka Mgr. D. Š., z nichž podle něj vyplývá, že poškozený Ing. L. J. s ním jednal ohledně zaplacení škodné částky 400.000,- Kč ve vlastním zájmu. Podle obviněného je nepochopitelné, proč Ing. L. J. nechtěl přistoupit na jednání u obchodního soudu, které obviněný navrhoval a kde mohl řádně protestovat jeho nároky, přičemž dodal, že na prosby poškozeného přistoupil proto, že očekával výměnu za byt odpovídající smlouvě, případně adekvátní odškodnění.

Obviněný vyjádřil přesvědčení, že mnohé situace na něj byly nachystány a zinscenovány, o čemž svědčí nevěrohodnost svědků, která je zřejmá především z nahrávek z jednání, které byly obviněným předloženy u odvolacího soudu. Soud podle obviněného shledal uvedené svědky věrohodnými a vůbec se nezabýval rozpory v jejich výpovědích, přičemž opět citoval z výpovědí svědků Ing. L. J., Bc. M. J. a Mgr. D. Š.

Pokud jde o neoprávněný prospěch obviněný uvedl, že o žádný nešlo, neboť pouze požadoval plnění a podle svého názoru ještě nižší, než na které má podle všech zákonných a smluvních ujednání právo. V této souvislosti obviněný poukázal na čl. VIII. smlouvy a provedl výpočet týkající se plnění, na které měl vůči poškozenému údajně právo.

Obviněný opakovaně konstatoval, že k pohrůžce jiné těžké újmy nedošlo. Pokud by jí totiž bylo myšleno uplatnění směnky u obchodního soudu. Zopakoval, že neoprávněný prospěch nevznikl, a proto uplatnění směnky u soudu nemohlo být pohrůžkou jiné těžké újmy, navíc takové jednání není

nezákonné, neboť zákon směnečný a šekový takové vymáhání umožňuje. Zbylá část pohrůžek pak podle obviněného byla založena pouze na výpovědích svědka Ing. L. J., neboť nikdo jiný jim nikdy nebyl přítomen. Obviněný zdůraznil, že odmítá jakékoli vyhrožování. Zopakoval, že není pohrůžkou, pokud se domáhal svého zákonného práva zákonnými prostředky. V této souvislosti citoval z výpovědí svědkyně Bc. M. J. a poukázal na skutečnost, že poškozený ani nepožadoval žádné potvrzení o převzetí 300.000,- Kč, ačkoliv se cítil být tak vydírán.

Podle obviněného bylo nutné také objasnit pohnutku trestného činu k posouzení jeho společenské nebezpečnosti. Tou se však soud nezabýval. Obviněný v této části obsáhle a velmi podrobně rekapituluje průběh celého děje od 9. 11. 2007, kdy složil blokační zálohu na prodávaný byt až do 27. 3. 2008, resp. 28. 3. 2008, kdy byla obviněnému poškozeným vyplacena celkově částka 400.000,- Kč jako sleva. Poté poukázal na ustanovení § 596 a § 597 občanského zákoníku o odpovědnosti za vady věci, na základě nichž dospěl k závěru, že to byl poškozený Ing. L. J., kdo spáchal vůči němu trestný čin podvodu. Uvedl, že částka 400.000,- Kč byla odpovídající povaze a rozsahu vad bytu, přičemž si směnku ponechal vůči poškozenému jako zajišťovací instrument ve smyslu zadržovacího práva podle § 175 občanského zákoníku.

Obviněný je přesvědčený, že mu soud nemohl prokázat jakékoli vyhrožování, které by mohlo mít znaky pohrůžky jiné těžké újmy, když z výpovědí poškozeného Ing. L. J. (jako jediného svědka vyhrožování) pouze vyplývá, že „K. celou dobu mluvil pouze v náznacích“. Soud tedy podle obviněného postavil výrok o jeho vině na nelogickém základě svědectví Ing. L. J., které navíc podle jeho názoru povýšil nad platnost zákonů (občanský zákoník, zákon směnečný a šekový, zákon o vlastnictví bytů), což je podle něj nejen v extrémním nesouladu s uvedenými zákony, ale také s Ústavou České republiky.

Skutková věta je podle názoru obviněného po materiální a formální stránce v rozporu se zákonem. Soud v ní používá nesrozumitelné výrazy jako „zesplatnění“ a postrádá informace kde, kdy a jakým způsobem mělo dojít k pohrůžce jiné těžké újmy. Odůvodnění rozsudku pak vytýká rozpor s § 125 odst. 1 tr. ř.

Obviněný uvedl, že k vrácení směnky mělo dojít po přepisu nemovitosti na katastrálním úřadu, a po splnění všech smluvních ujednání a nemůže tedy k tomu stačit pouze vyznačení převodu vlastnictví na katastrálním úřadu. Z odůvodnění rozsudku je navíc zřejmé, že se soud nevypořádal s jeho obhajobou, nezmínil se o tom, jak hodnotil listinné důkazy, proč neprovedl navrhovaný důkaz e-mailem poškozeného Ing. L. J., čímž bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces. Právní závěry soudu jsou proto podle obviněného v extrémním nesouladu s nesprávnými a neúplnými skutkovými zjištěními a rozhodnutí obou soudů jsou v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a s čl. 1 Ústavy České republiky. Výrok o vině tedy považuje za vadný, a proto je podle obviněného vadný také výrok o trestu, který byl uložen v rozporu se zákonem.

Následně i výrok o náhradě škody považuje obviněný za nesprávný. Pokud podle skutkové věty způsobil škodu Ing. L. J.,rozhodl soud nesprávně, že je povinen zaplatit škodu i Bc. M. J. Návrh nebyl navíc podle obviněného učiněn podle § 43 odst. 3 tr. ř.,neboť manželé J. neuvedli z jakého důvodu uplatňují nárok na náhradu škody a soud neměl o tomto nároku vůbec rozhodovat, neboť nebyl řádně uplatněn.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. obviněný uplatnil s tím, že bylo rozhodnuto o zamítnutí jeho odvolání a odvolání jeho družky, ačkoli v řízení tomuto rozhodnutí předcházejícím byl dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Podle obviněného je pozoruhodné jak odvolací soud v tak krátké lhůtě od podání odvolání prostudoval spis, obsah odvolání, připravil a nařídil veřejné zasedání na 24. 3. 2009. Z průběhu veřejného zasedání bylo podle něj patrné jen povrchní seznámení soudu se spisem, a ač rozsudek soudu I. stupně nebyl odůvodněn v souladu s § 125 odst. 1

tr. ř., soud odvolací ho shledal správným. Obviněný podotkl, že důvodem pro zrušení rozsudku je též nedodržení předpisů o odůvodnění rozsudku, přičemž poukázal na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94. Povinností odvolacího soudu je podle obviněného napravit právní vady, k nimž došlo v řízení před soudem I.stupně. To však krajský soud neučinil, nevzal v úvahu navrhované důkazy,a ač nebyl proveden navrhovaný důkaz e-mailem Ing. L. J. za dne 15. 3. 2008, přesto ho soud II. stupně zmiňuje na str. 6 svého usnesení, i když soud nemůže své rozhodnutí opírat o důkazy, které neprovedl. Obviněný tedy opakovaně namítl extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry soudu, s čímž souvisí i jeho námitka o nedokonalém přepisu výpovědi jeho syna,svědka P. K. v protokolu o hlavním líčení, a to ohledně podmínek vrácení směnky.

Obviněný se vyjádřil i k osobě samosoudce Městského soudu v Brně JUDr. A. D., jehož rozhodování považuje za účelové, vedoucí pouze k potvrzení viny. Podrobně popisoval způsob vedení trestního řízení před soudem s tím, že se nezabýval důkazy svědčícími ve prospěch obviněného, ignoroval výpovědi svědků J. K. a P. K. (syna obviněného), atd. Jeho jednání údajně vykazovalo známky arogance a předem byla odmítnuta presumpce neviny. Jako důstojník Policie České republiky mající příslušnou úroveň právních znalostí, byl obviněný konsternován způsobem, jakým samosoudce projednával jeho věc a zvažoval vznesení námitky podjatosti.

Obviněný proto navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky zrušil rozhodnutí obou soudů a přikázal soudu prvního stupně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl jiným samosoudcem. Popřípadě, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a rozhodl sám ve věci rozsudkem tak, že se obviněný zprošťuje obžaloby.

K dovolání obviněný připojil dále podrobné vyjádření k usnesení odvolacího soudu ze dne 8. 4. 2009, sp. zn. 3 To 148/2009, přepis nahrávky učiněné dne 29. 2. 2008 při jednání s agenturou A., v. o. s., kopie fotografií bytu a kopii e-mailu Ing. L. J. ze dne 15. 3. 2008 adresovaného obviněnému, s komentářem obviněného (celkem 21 stran).

Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněného uvedla, že z obsahu dovolání je zřejmé, že část dovolacích námitek zvolený dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nenaplňuje, neboť obviněný napadá skutková zjištění soudu prvního stupně, se kterými se ztotožnil i odvolací soud. Jsou to námitky vztahující se k hodnocení některých ve věci učiněných svědeckých výpovědí. Těmito námitkami obviněný soudům ve skutečnosti vytýká porušení procesních ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř., jimiž je zaručeno náležité zjištění skutkového stavu věci.

Podle státní zástupkyně obviněný uplatnil dovolací důvod právně relevantně tvrzením, že soudy nesprávně dospěly k závěru o jeho vině trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák., pokud nevzaly dostatečně v úvahu dovolenost jeho chování ve vztahu ke směnce, přičemž ze skutkových zjištění ani nevyplývá, že se posuzovaného jednání dopustil úmyslně.

Tvrzení uvedená ve skutkové větě výroku rozsudku nalézacího soudu jsou podle státní zástupkyně v extrémním rozporu s ve věci vykonanými skutkovými zjištěními a skutek tak, jak je popsán ve výroku rozsudku Městského soudu v Brně nemůže obstát, neboť tvrzení uvedená ve skutkové větě odporují ve věci provedeným důkazům, protože především směnka vystavená Ing. L. J. na částku 840.000,- Kč nebyla ručením za složenou kupní cenu za byt do doby zápisu nového vlastníka do katastru nemovitostí, a to proto, že kupní smlouva, tak jak byla mezi oběma stranami uzavřena, hovoří o tom, že kupní cena činí částku 620.000,- Kč. Částka 840.000,- Kč, tedy částka poskytnuta obviněným Ing. L. J. nad cenu prodávané nemovitosti, byla v podstatě plněním bez právního důvodu, přičemž pokud byla uhrazena v návaznosti na prodej bytu a zajištěna směnkou, nic to na její povaze nemění. Předání částky 840.000,- Kč, protože obcházelo údaj o ceně z kupní smlouvy, nemohlo být podchyceno smluvně, a proto na návrh samotného poškozeného došlo k tomu, že byla podepsána předmětná směnka. Směnka tudíž neměla povahu zajišťovacího institutu, neboť neměla žádný poměr

k právnímu vztahu dříve vzniklému mezi obviněným a poškozeným Ing. L. J. v rámci předmětné kupní smlouvy. Šlo tedy o směnku vlastní, která je definována jako bezpodmínečný písemný slib, kterým se jedna osoba zavazuje zaplatit druhé osobě nebo na její řad určitou peněžní částku na požádání nebo v určité době. Má-li směnka náležitosti předepsané zákonem směnečným a šekovým, je závazek ze směnky přísným, nesporným a abstraktním závazkem z cenného papíru. Abstraktnost závazku ze směnky spočívá v tom, že ekonomické nebo jiné důvody jeho vzniku nejsou nijak rozhodné. Nešlo o zajišťovací směnku, neboť nesloužila k zajištění závazku vyplývajícího z jiného právního vztahu, který se označuje jako kauzální právní vztah, protože představuje materiální příčinu vzniku směnky, neboť právní vztah založený smlouvou o koupi předmětného bytu nebyl příčinou vzniku směnky, když kupní cena, tak jak byla specifikována ve smlouvě, byla uhrazena celá. Uvedené skutečnosti si musel být zcela zřejmě vědom i sám poškozený, neboť by u soudu nemohl ani úspěšně namítat, že závazek vyplývající pro obviněného z prodeje bytu, který měla údajně zajišťovat, nebyl uhrazen, neboť obviněný jednoznačně prokázal, že částku 620.000,- Kč poškozenému uhradil, přičemž částka 840.000,- Kč ani nerespektovala částku uvedenou v kupní smlouvě. Obviněný se nemohl dopustit trestného činu vydírání tím, že směnku i po převedení bytu, resp. zapsání jeho vlastnictví do katastru nemovitostí, poškozenému nevrátil, ani tím, že její vrácení podmínil zaplacením určité částky, nižší než 840.000,- Kč, neboť ze směnky měl nárok na poškozeném vymáhat právě částku 840.000,- Kč. Obviněný u sebe neměl směnku v žádném ohledu neprávem, nezmocnil se jí svémocně, ani lstí a podpis směnky byl vyústěním svobodné vůle obou jejích pořizovatelů. Pokud obviněný po poškozeném požadoval předání finančního obnosu ve výši 400.000,- Kč, nelze na toto jeho jednání nahlížet jako na jednání vyděračské, neboť byl oprávněn uvedenou sumu po poškozeném nárokovat, a to i soudní cestou, přičemž je třeba přihlédnout i k jeho subjektivnímu postoji, neboť do nárokované částky promítl jím vyčíslený nárok z odpovědnosti za vady zakoupené nemovitosti, kdy zpochybňoval i správnost údajů ohledně výměry bytu.

Státní zástupkyně uzavřela, že plnění poškozeného tedy nebylo plněním bez právního důvodu vyvolaným vyděračským jednáním obviněného, ale plněním ze svobodně podepsané směnky. Protože směnečný peníz obviněný ze směnky mohl vymáhat zcela legální cestou, není možné usuzovat, že by se trestného činu vydírání dopustil výhružkami o tom, že uvedený legální postup zvolí.

Zůstává tedy podle ní otázkou, zda zbytek jednání ze skutkové věty rozsudku Městského soudu v Brně, který by bylo možné specifikovat tak, že obviněný vynucoval směnečný peníz pod pohrůžkou zahájení kroků směřujících k likvidaci podnikatelských aktivit Ing. L. J., spočívajících v hackerském napadení internetové prezentace jeho obchodní společnosti a blíže nespecifikovaných kontrol, je možné považovat za takovou pohrůžku, která je způsobilá naplnit zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 235 tr. zák. Bude třeba se vyrovnat s tím, zda skutečně mohlo jít o pohrůžku jiné těžké újmy, tedy zda případné hackerské napadení internetové prezentace obchodní společnosti Ing. L. J. mohlo mít předpokládaný výsledek jiné těžké újmy, stejně tak jako vyvolání blíže nespecifikovaných kontrol u jeho společnosti. Oprávněnost či neoprávněnost nároků obviněného z titulu odpovědnosti za vady je otázkou, která není předmětem k řešení trestního práva.

Obviněný podle státní zástupkyně oprávněně poukazuje na to, že soudy obou stupňů pochybily, pokud jako důkaz neprovedly listinný důkaz e-mailem Ing. L. J. ze dne 15. 3. 2008, který předložil obviněný, neboť z uvedeného je zřejmé, že poškozený sám obviněného kontaktoval a snažil se s ním dohodnout, přičemž je třeba v rámci společenské nebezpečnosti jednání obviněného zhodnotit i to, že do uvedené situace se dostal výlučně v důsledku jednání samotného poškozeného, neboť splatil jak v kupní smlouvě deklarovanou částku za prodej bytu, tak navíc jím požadovanou částku ve výši 840.000,- Kč, takže byl schopen poškozeným zaplatit celou sumu, kterou požadovali zaplatit za byt, přičemž částku 840.000,- Kč mimo kupní smlouvu jim předal pouze a výlučně v důsledku jejich výslovně projevené vůle.

S ohledem na skutečnost, že část jednání obviněného popsaného ve skutkové větě výroku rozsudku

Městského soudu v Brně rozhodně nelze podle státní zástupkyně považovat za vyděračské jednání, je třeba dalším dokazováním prokázat, zda se zbytkem jeho jednání spočívajícícího v tom, že měl poškozenému vyhrožovat hackerským atakem prezentace jeho společnosti na webových stránkách, a provedením různých kontrol státních orgánů, dopustil trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák.

Stání zástupkyně proto navrhla, aby Nejvyšší soud České republiky podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2009 sp. zn. 3 To 148/2009 i rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 12. 2. 2009 sp. zn. 1 T 158/2008, dále aby podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1, 3 tr. ř., přikázal Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud shledal, že obviněný v dovolání uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), písm. l) tr. ř.

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. byl uplatněn v jeho druhé alternativě, tedy že v řízení předcházejícím napadenému rozhodnutí byl dán některý z důvodů dovolání, jak jsou uvedeny v ustanovení § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř., konkrétně dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. dovolání lze podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Z dikce uvedeného ustanovení plyne, že ve vztahu ke zjištěnému skutku je možné dovoláním vytýkat výlučně vady hmotně právní. Protože zpochybnění správnosti skutkových zjištění do zákonem vymezeného okruhu dovolacích důvodů podle § 265b tr. ř. zahrnout nelze, je dovolací soud skutkovými zjištěními soudu prvního, event. druhého stupně vázán a těmito soudy zjištěný skutkový stav je pro něj východiskem pro posouzení skutku z hlediska hmotného práva. Dovolací soud tedy musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda právní posouzení skutku je v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

V mezích dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze tedy namítat, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoliv o trestný čin nejde, nebo že jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným. Vedle vad, které se týkají právního posouzení skutku, lze vytýkat též „jiné nesprávné hmotně právní posouzení“. Rozumí se jím zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva.

Na podkladě dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nelze ovšem namítat a ani přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkového stavu ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř. ani prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř., poněvadž tato činnost soudu spočívá v aplikaci ustanovení procesních, nikoliv hmotně právních. Nejvyšší soud v rámci dovolacího řízení neprovádí dokazování buď vůbec, anebo jen zcela výjimečně, a to pouze za účelem rozhodnutí o dovolání (§ 265r odst. 7 tr. ř.), a není tak oprávněn, pouze na podkladě spisu a bez možnosti provedené důkazy zopakovat za dodržení zásad ústnosti a bezprostřednosti, zpochybňovat dosavadní skutková zjištění a prověřovat správnost hodnocení důkazů provedeného soudy nižších stupňů. Jinak řečeno, dovolání lze opírat jen o námitky hmotně právní povahy, nikoli o námitky skutkové.

Současně platí, že obsah konkrétně uplatněných námitek, o něž se opírá existence určitého dovolacího důvodu, musí věcně odpovídat zákonnému vymezení takového dovolacího důvodu podle § 265b tr. ř., nestačí jen formální odkaz na příslušné ustanovení obsahující některý z dovolacích důvodů.

Z obsahu výše citovaného obsáhlého dovolání je zřejmé, že námitky obviněného výše uvedeným požadavkům z velké části neodpovídají, a nejsou způsobilé založit přezkumnou povinnost dovolacího soudu, protože jsou zaměřeny nikoli proti právnímu posouzení skutku nebo jinému hmotně právnímu posouzení ve smyslu § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ale směřují výhradně proti hodnocení důkazů provedeného soudy a následně proti správnosti skutkového stavu uvedeného ve výroku o vině rozsudku soudu I. stupně. Obviněný navíc uplatnil obdobné námitky již ve svém řádném opravném prostředku, byly podstatou celé jeho obhajoby a soudy obou stupňů se jimi zabývaly a vypořádaly se s nimi.

V souvislosti s výkladem shora uvedeného dovolacího důvodu je současně třeba vzít v úvahu, že dovolání podle § 265a a násl. tr. ř. není dalším odvoláním, nýbrž mimořádným opravným prostředkem určeným především k nápravě výslovně uvedených procesních a hmotně právních vad uvedených zejména v § 265b odst. 1 tr. ř., ale nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně ani k přezkoumávání jimi provedeného dokazování. Těžiště dokazování je totiž v řízení před soudem prvního stupně, a jeho skutkové závěry může doplňovat, popřípadě korigovat jen soud druhého stupně v řízení o řádném opravném prostředku (§ 259 odst. 3 tr. ř., § 263 odst. 6, odst. 7 tr. ř.). Tím je naplněno základní právo obviněného dosáhnout přezkoumání věci ve dvoustupňovém řízení ve smyslu čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Dovolací soud není obecnou třetí instancí zaměřenou na přezkoumání všech rozhodnutí soudů druhého stupně, a samotnou správnost a úplnost skutkových zjištění nemůže posuzovat už jen z toho důvodu, že není oprávněn bez dalšího přehodnocovat provedené důkazy, aniž by je mohl podle zásad ústnosti a bezprostřednosti v řízení o dovolání sám provádět (srov. omezený rozsah dokazování v dovolacím řízení podle § 265r odst. 7 tr. ř.). Pokud by zákonodárce zamýšlel povolat Nejvyšší soud jako třetí stupeň plného přezkumu, nepředepisoval by (taxativně) velmi úzké vymezení dovolacích důvodů (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03). Má-li být dovolání jako mimořádný opravný prostředek skutečně výjimečným průlomem do institutu právní moci, který je důležitou zárukou stability právních vztahů a právní jistoty, musí být možnosti jeho podání - včetně dovolacích důvodů - nutně omezeny, aby se širokým uplatněním tohoto opravného prostředku nezakládala další řádná opravná instance. Proto jsou dovolací důvody, ve srovnání s důvody pro zrušení rozsudku v odvolacím řízení (§ 258 odst. 1 tr. ř.), podstatně užší.

Důvodem výjimečného zásahu Nejvyššího soudu do skutkových zjištění může být toliko případ tzv. extrémního rozporu mezi provedenými důkazy, na jejich základě učiněnými skutkovými zjištěními a právním posouzením skutku.

Obviněný ačkoli tedy namítá, že skutek popsaný ve výroku o vině rozhodnutí soudu I. stupně vykazuje takové právní vady, pro které nemůže obstát z hlediska právní kvalifikace a že mu nebyl prokázán úmysl ani znaky objektivní stránky trestného činu vydírání, ve skutečnosti brojí zejména proti skutkovým zjištěním, jež soudy učinily na základě provedeného dokazování, a vychází z odlišného skutkového základu, než který soudy zjistily a poté právně kvalifikovaly. Obviněný svými námitkami, že se uvedeného skutku nedopustil (neměl úmysl spáchat trestný čin, nikomu nevyhrožoval, nechtěl získat neoprávněný prospěch), že jeho obhajoba nebyla vyvrácena, obsáhlými rozbory toho co bylo podle něj prokázáno, a které výpovědi kterých svědků jsou podle jeho názoru nevěrohodné a účelové, nenapadá právní posouzení skutku uvedeného ve výroku o vině rozsudku soudu I. stupně, ale domáhá se jeho změny tím, že důkazy budou hodnoceny jinak. Rovněž námitkami, kterými poukazuje na údajné rozpory ve výpovědích svědků Ing. L. J., Bc. M. J. a Mgr. D.

Š., obviněný pouze polemizuje se způsobem hodnocení důkazů soudy obou stupňů, jakož i se skutkovými zjištěními soudů. Obviněný v dovolání popisuje svoji verzi průběhu skutkového děje, nesouhlasí s právní kvalifikací skutku, avšak z konkrétních námitek je zřejmé, že skutek zjištěný soudem z podstatné části popírá, považuje ho za neprokázaný a zcela pomíjí skutková zjištění učiněná soudy obou stupňů. Nejvyšší soud podotýká, že v části, ve které obviněný brojí proti způsobu odůvodnění rozhodnutí obou soudů, je navíc dovolání ve smyslu § 265a odst. 4 tr. ř. nepřípustné.

Uplatněný dovolací důvod nebyl naplněn ani námitkami obviněného, že to nebyl on, kdo svým jednáním naplnil skutkovou podstatu trestného činu, ale právě poškozený Ing. L. J., který se vůči němu dopustil trestného činu podvodu. Nejvyšší soud zdůrazňuje, že je třeba vycházet ze základních zásad trestního řízení. Zejména pak ze zásady obžalovací, zakotvené v ustanovení § 2 odst. 8 tr. ř., podle kterého trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby nebo návrhu na potrestání, které podává státní zástupce. V tomto konkrétním případě je pak zřejmé, že proti jiným osobám než je obviněný nebyla v této věci podána obžaloba. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že ani tato námitka obviněného není způsobilá naplnit uplatněný důvod dovolání, protože pod něj není vůbec podřaditelná. Stejně tak pod uplatněný dovolací důvod není podřaditelná ani námitka obviněného týkající se osoby samosoudce JUDr. A. D. (jehož rozhodování nepovažuje obviněný za nestranné, ale za zcela účelové, pouze k potvrzení viny obviněného, když se nezabýval nespornými důkazy svědčícími o nevině obviněného a jednání tohoto soudce vykazovalo známky arogance, atd.), jakož ani námitka stran jednání senátu soudu II. stupně při veřejném zasedání, z něhož bylo údajně patrno jen povrchní seznámení se se spisem.

Nejvyšší soud konstatuje, že obviněný výše uvedenými námitkami deklarovaný důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. zjevně nenaplnil.

Obviněný ale uplatnil i další argumentaci, že nebyly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 235 tr. zák., a to subjektivní stránka, že uplatnění směnky u soudu nemohlo být pohrůžkou jiné těžké újmy, neboť takové jednání není nezákonné, kterou lze pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. podřadit. Nutno podotknout, že také tyto námitky byly z velké části založeny na argumentech skutkové povahy.

Trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. se dopustí, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl.

Podle právní věty výroku o vině rozsudku soudu I. stupně obviněný spáchal trestný čin tím, že jiného pohrůžkou jiné těžké újmy nutil, aby něco konal.

Předpokladem trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. je neoprávněné jednání pachatele (násilím, pohrůžkou násilí, v tomto případě pohrůžkou jiné těžké újmy), kterým jiného nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Takové pohrůžky pak slouží jako prostředek k ovlivnění vůle (svobodného rozhodování,které je v tomto případě objektem trestného činu) napadené osoby. Neoprávněnost (protiprávnost) jednání pachatele může spočívat buď v tom, že poškozeného nutí k něčemu, co vůbec není oprávněn po něm požadovat, a co poškozený není povinen činit, anebo je sice pachatel oprávněn poškozeného nutit k určitému konání, ale činí tak prostředky (násilím, pohrůžkou jiné těžké újmy, atd.) neodpovídajícími účelu nebo cíli, který má být dosažen. Čin je dokonán již pohrůžkou jiné těžké újmy (v tomto případě) a nevyžaduje se, aby pachatel dosáhl toho, co sledoval. Cíl pachatele však musí být adresován poškozenému, a ten jej musí vnímat.

Za pohrůžku jiné těžké újmy, jako formálního znaku skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák., lze považovat neoprávněné jednání pachatele, které může objektivně vést k závažné újmě zejména na cti, dobré pověsti nebo v rodinném či pracovním životě poškozeného a je přitom způsobilé vzbudit v poškozeném obavy z uskutečnění takové újmy, a to i s přihlédnutím k její

závažnosti a k osobním poměrům poškozeného. Pro naplnění uvedeného zákonného znaku se však nevyžaduje, aby pohrůžka jiné těžké újmy u poškozeného skutečně vyvolala obavy ze způsobení takové újmy (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 11 Tdo 1545/2006, publikované pod č. 55/2007 Sb. rozh. tr.).

Jak vyplývá z provedených důkazů, obviněný jako kupující projevil zájem o koupi bytu v osobním vlastnictví manželů J.(poškozených). Cena inzerovaného bytu činila 1.490.000,- Kč. Tento byt si obviněný prohlédl, a jak sám uvádí, po několika jednáních byla dohodnuta kupní cena ve výši 1.460.000,- Kč, tj. o 30.000,- Kč nižší než inzerovaná, a to v souvislosti se vstřícným jednáním obviněného ohledně toho, že dohodnutá kupní cena za byt bude rozdělena na částku 620.000,- Kč uvedenou oficiálně ve smlouvě o převodu vlastnictví bytové jednotky (č. l. 49 a násl. tr. spisu), a na částku 840.000,- Kč, kterou obviněný vyplatil prodávajícím v hotovosti. Finanční částka 620.000,- Kč byla uložena na účtu svěřeneckého správce (viz č. l. 52 a násl. tr. spisu) a částka 840.000,- byla obviněným vyplacena manželům J. v hotovosti, a to oproti směnce vlastní, splatné „na viděnou“, vystavené Ing. L. J., na řad Ing. J. K., na částku 840.000,- Kč, úročené 10% p. a., avalované Bc. M. J. (viz. č. l. 59 tr. spisu). Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že předmětný právní úkon (smlouva o převodu vlastnictví bytové jednotky za cenu 620.000,- Kč) byla úkonem formální povahy, a že skutečnou vůlí stran bylo převést vlastnictví bytu z poškozených na obviněného za dohodnutou cenu ve výši 1.460.000,- Kč. O této části skutkových zjištění ostatně není mezi poškozenými a obviněným sporu.

Z obsahu spisu a z rozhodnutí soudů obou stupňů je dále zřejmé, že částka 620.000,- Kč měla být svěřeneckým správcem převedena na účet prodávajících (poškozených) do 3 dnů od předložení listu vlastnictví (dále jen LV) na předmět smlouvy s vyznačením obviněného jako výlučného vlastníka, přičemž na LV nemělo být zapsáno žádné jiné omezení vlastnických ani dispozičních práv (viz článek III. svěřenecké smlouvy na č. l. 53 tr. spisu). Ohledně směnky pak bylo mezi poškozenými a obviněným podle dosavadních skutkových zjištění ústně ujednáno, že směnka bude vrácena poškozenému Ing. L. J. ihned poté, co bude Katastrálním úřadem v Blansku na LV vyznačeno vlastnické právo obviněného k předmětnému bytu. Pokud obviněný v této souvislosti namítá, že dohoda zněla jinak (uvádí, že směnka měla být vrácena v době, kdy bude vše v pořádku, a to jak na katastru, tak podle smlouvy), Nejvyšší soud konstatuje, že jde o námitku skutkové povahy neodpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Přes skutkovou povahu námitky obviněného o obsahu vzájemné dohody ohledně podmínek vrácení směnky nelze přehlédnout, že současně v této souvislosti poukazuje v dovolání na nedokonalý přepis zvukového záznamu z hlavního líčení, pokud jde o výpověď jeho syna P. K. Tento svědek měl ve skutečnosti vypovědět, že směnka se vrátí v době, kdy bude všechno v pořádku, a to jak na katastru, tak i podle smlouvy. Obviněný výslovně namítal již v odvolání nesprávnost přepisu výpovědi svědka P. K. (č. l. 300 tr. sp.), že soud I. stupně pominul důležité části v jeho výpovědi, tj. zejména tu její část, že směnka se měla vrátit nejen až v době, kdy bude vše v pořádku na katastru, ale také podle kupní smlouvy. Byla to zřejmá reakce obviněného na opakované tvrzení v odůvodnění rozsudku soudu I. stupně (str. 5), že také syn obviněného (svědek P. K.) ohledně vrácení směnky uvedl pouze to, že se směnka vrátí poté, co bude vše v pořádku na katastru.

S ohledem na související námitku obviněného o extrémním nesouladu mezi provedenými důkazy, skutkovými zjištěními, která jsou nesprávná, a právními závěry soudů, nemohl Nejvyšší soud tuto námitku pominout. Po přehrání zvukového záznamu z hlavního líčení zjistil, že tato námitka obviněného je důvodná, když svědek P. K. skutečně oproti tvrzením soudů obou stupňů vypověděl, že se směnka vrátí poté, co bude vše v pořádku na katastru a podle smlouvy (záznam hlavního líčení ze dne 15. 1. 2009, čas 20,09 min.). Odvolací soud však této námitce nevěnoval patřičnou pozornost, a stejně jako soud I. stupně naopak výpověď P. K. ve stejné zkreslené podobě argumentačně použil k vyvrácení obhajoby obviněného.

Vzhledem k této deformaci důkazu, v důsledku nedostatečného přepisu podstatného obsahu zvukového záznamu do protokolu o průběhu hlavního líčení, bude úkolem soudu I. stupně, aby vzal v úvahu skutečný obsah výpovědi svědka P. K. a znovu provedl hodnocení důkazů z hlediska vlivu této výpovědi na jeho skutkový závěr o obsahu dohody o podmínkách vrácení předmětné směnky obviněným. Provádění tohoto hodnocení důkazů Nejvyššímu soudu v řízení o dovolání nepřísluší. Současně bude nutné provést jako důkazy obviněným navrhované e-maily poškozeného z 14. 12. 2007 a 15. 3. 2008, zhodnotit je, a vypořádat se tak s obhajobou obviněného, že tyto důkazy rovněž potvrzují jeho výpověď o podmínkách vrácení směnky.

Ve vztahu k stávajícímu skutkovému stavu pak Nejvyšší soud dospěl k následujícím závěrům.

Ze skutkové věty výroku o vině rozsudku soudu I. stupně vyplývá, že k vyplacení částky celkově 400.000,- Kč obviněný poškozeného donutil pohrůžkami, že uplatní směnku (kterou v rozporu s ujednáním stále držel) u soudu nebo ji prodá, že zahájí kroky směřující k likvidaci podnikatelských aktivit poškozeného spočívající v hackerském napadení internetové prezentace jeho obchodní společnosti, jakož i pohrůžkou způsobení těžkostí společnosti poškozeného v podobě blíže nespecifikovaných kontrol. Namítá-li obviněný, že jako držitel výše uvedené směnky měl podle příslušných ustanovení zákona směnečného a šekového právo vymáhat vyplacení předmětné směnky u soudu, jinými slovy, že tedy vykonával toliko své zákonné právo, a upozornění poškozeného na tuto skutečnost nemohlo být pohrůžkou jiné těžké újmy, odhlíží (stejně jako argumentace státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství) od kontextu celého, soudy nižších stupňů zjištěného skutku.

Pokud obviněný za popsané (zjištěné) situace, s poukazem na výkon svého práva a s vědomím ústní dohody o podmínkách vrácení směnky poškozenému Ing. L. J., využil svého postavení vlastníka směnky a poškozeného pod pohrůžkou uplatnění směnky u soudu, jakož i pod dalšími pohrůžkami nutil (ačkoli poškozený svůj směnkou zajištěný závazek splnil)k platbě částek, které považoval za náhradu škody, pak jednal zcela zjevně v rozporu se smlouvou, resp. se vzájemným ústním ujednáním o vrácení směnky jejímu výstavci poté, co bude obviněný jako vlastník předmětného bytu zapsán v listu vlastnictví na katastru nemovitostí.

Jak vyplývá z provedených důkazů, důvodem vystavení směnky bylo zajištění části vzájemné sjednané kupní ceny bytu, která převyšovala fiktivní kupní cenu bytu uvedenou v písemném vyhotovení kupní smlouvy. Směnka tak měla zajišťovat obviněnému částku 840.000,- Kč, kterou, byť nad rámec kupní ceny uvedené v písemné smlouvě o koupi bytu, předal Ing. L. J. jako součást vzájemně sjednané skutečné kupní ceny bytu, a to mimo jakoukoliv evidenci, a v době, kdy ještě nebyl proveden zápis o vkladu vlastnického práva obviněného k bytu v katastru nemovitostí. Směnka tak měla v případě neprovedení tohoto zápisu zajistit obviněnému návratnost této částky. Jednalo se proto o tzv. zajišťovací směnku, která není zvláštním druhem směnky, ale tento název pouze vyjadřuje funkci, kterou směnka plní. Zajišťovací funkce směnky tak vyplývá z toho, že se účastníci smlouvy o prodeji bytu jako kauzálního vztahu, dohodli na zajištění tohoto kauzálního právního vztahu směnkou, tj. dohodli se na smlouvě (ústní) o zajištění směnkou. Podle názoru Nejvyššího soudu není rozhodné, že se směnka týkala jen části kupní ceny nad rámec písemné smlouvy o koupi bytu. Účelem kupní smlouvy byl převod vlastnického práva k bytu z manželů J. na obviněného, směnka pak umožnila prodávajícím převzetí dohodnuté kupní ceny v plné výši, a obviněnému zajišťovala, že za vyplacenou kupní cenu obdrží očekávané protiplnění ve formě převodu vlastnického práva k bytu na jeho osobu.

Z uvedeného současně vyplývá, že předmětná směnka nebyla tzv. platební směnkou, která rovněž není zvláštním druhem směnky, ale toto její označení také pouze vyjadřuje funkci, kterou směnka plní. Nebyla-li tedy předmětná směnka platební, znamená to, že vzájemný závazek ze smlouvy o prodeji bytu (kauzální) neměl být podle ujednání účastníků splněn zaplacením směnky, tato nebyla podle vzájemného ujednání k tomuto účelu primárně vystavena a její platební funkce by se uplatnila

pouze v případě, že by obviněný nenabyl vlastnické právo k předmětnému bytu a nebyla mu vrácena předmětná finanční částka.

Nejvyšší soud proto nesdílí názor státní zástupkyně prezentovaný ve vyjádření k dovolání, že směnka neměla povahu zajišťovacího institutu, ani její názor spočívající v absolutizaci směnky jako bezpodmínečného písemného slibu zaplacení určité peněžní částky na požádání nebo v určité době. Uvedený názor má své opodstatnění z hlediska zákona směnečného a šekového (č. 191/1950 Sb.), ale z hlediska trestního zákona nelze na majitele směnky nahlížet jako na zcela nepostižitelnou osobu, a to bez ohledu na to, zda jeho nakládání se směnkou je v souladu s důvodem jejího vystavení a zejména s uzavřenou dohodou o účelu směnky. V daném případě lze přisvědčit námitce obviněného, že zákon směnečný a šekový umožňuje uplatnění směnky u soudu, ale nelze již souhlasit s tím, že jeho jednání proto nemůže být nezákonné. Pro rozpor se smlouvou o zajištění závazku směnkou, resp. pro použití směnky k jinému než sjednanému účelu, se totiž podle názoru Nejvyššího soudu může vlastník směnky dopustit jednání, které je sice v souladu s právem směnečným a šekovým, ale je protiprávní z hlediska práva občanského nebo i trestního. Provedením zápisu v katastru nemovitostí, tj. převodem vlastnického práva k předmětnému bytu na obviněného, se vyčerpala zajišťovací funkce směnky a poškozený měl právo na její vrácení. Pokud mu ji ale na požádání obviněný nevrátil, držel směnku od tohoto okamžiku v rozporu se vzájemným ujednáním, jak je uvedeno v popisu skutku. Podmínil-li pak vrácení směnky zaplacením určité peněžní částky, a k zaplacení této částky poškozeného nutil pohrůžkami, které mají povahu jiné těžké újmy ve smyslu trestného činu vydírání podle § 235 tr. zák., nelze obecně vyloučit ani trestní odpovědnost obviněného za tento trestný čin. Obviněným namítaný nedostatek subjektivní stránky ve formě úmyslného zavinění, přitom vyplývá již ze samotné podstaty jednání uvedeného v tzv. skutkové větě rozsudku.

Nevydáním směnky nemohl obviněný realizovat ani své zadržovací právo podle § 175 občanského zákoníku (zák. č. 40/1964 Sb.), jak namítá v dovolání, protože zadržovací právo slouží k zajištění splatné pohledávky. Obviněným vyčíslený požadavek na zaplacení 400.000,- Kč jako „náhradu škody“, ale není splatnou pohledávkou. Podle § 175 odst. 2 občanského zákoníku sice vzniká zadržovací právo i k zajištění dosud nesplatné pohledávky, ale pouze v případě zahájení insolvenčního řízení o úpadku dlužníka, což není daný případ. Nevyjasněnou přitom zůstává i otázka samotné existence pohledávky, vyplývající z odpovědnosti za vady prodané věci, přičemž existence pohledávky a její výše je pro posouzení trestní odpovědnosti obviněného ve věci podstatná. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 6. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 624/2001, ohledně splatné pohledávky v souvislosti se zadržovacím právem uvedl, že se musí jednat o splatnou pohledávku v její skutečné výši, tj. v takové výši, jakou je dlužník poprávu povinen věřiteli zaplatit, a nikoliv ve výši, o níž se věřitel domnívá, že na ni má nárok. Tak tomu bylo i v daném případě, kdy si obviněný sám určil výši náhrady (slevy), tj. pohledávku, na kterou měl podle jeho názoru nárok.

Nedůvodná je i námitka obviněného, že naopak poškozený Ing. L. J. se dopustil trestného činu podvodu podle § 250 tr. zák., když jej neupozornil na žádné vady bytu. Pokud v souvislosti s tím obviněný poukázal na ustanovení § 596 občanského zákoníku, podle kterého má-li věc vady, o kterých prodávající ví, je povinen na ně kupujícího upozornit při sjednávání kupní smlouvy, tak obviněný přehlíží, že se musí jednat právě o vady, o kterých prodávající ví. To ostatně vyplývá i z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 833/2005, na které obviněný rovněž poukazuje v dovolání, protože zamlčet podstatné skutečnosti ve smyslu § 250 tr. zák. může pachatel pouze tehdy, jestli o těchto podstatných skutečnostech (v tomto případě vadách bytu) věděl. Z provedených důkazů ale naopak vyplývá, že Ing. L. J. o vadách předmětného bytu nevěděl, když jej koupil 15. 8. 2006, kdy byl ještě užíván až do prodeje obviněnému nájemníky a v bytě fakticky nebyl. Pokud jde o podlahovou plochu bytu, tuto uvedl do kupní smlouvy nikoli úmyslně vyšší, ale vycházel z evidenčního listu pro výpočet úhrady za služby spojené s užíváním bytu, který měl jako pronajímatel k dispozici zřejmě již

od předchozího vlastníka bytu. Podle tohoto evidenčního listu (č. l. 47 tr. spisu) byla podlahová plocha předmětného bytu 79,80 m2, tj. v podstatě odpovídající údaji, který poškozený uvedl v kupní smlouvě (80 m2).

Pokud jde o další obviněným zmiňované vady bytu, i z jeho výpovědi vyplývá, že běžnou prohlídkou žádné podstatné vady nezjistil, a tyto byly zjevné až po rozebrání kuchyňské linky, resp. odstranění linolea z podlahy. Nelze proto Ing. L. J. přičítat podvodné zatajení těchto vad bytu. Nejvyšší soud přitom nepřisvědčil ani námitce obviněného, že byl Ing. L. J. vmanévrován do situace, kdy rozdělil kupní cenu na dvě části, jedna byla uvedena v kupní smlouvě a další byla ziskem Ing. L. J. Předně částka 840.000,- Kč byla částí sjednané kupní ceny za byt, a nejednalo se tedy o zisk, ale o nezdaněný příjem Ing. L. J., jehož prospěch (zisk) spočíval toliko v nezaplacené části daně z převodu nemovitosti. Obviněný nebyl také do žádné situace vmanévrován. Ač se staví do pozice oběti podvodného jednání Ing. L. J., byla prvotním impulzem pro manipulaci s kupní cenou bytu žádost obviněného o poskytnutí slevy, na kterou až následně Ing. L. J. přistoupil za podmínky, že obviněný bude naopak souhlasit s rozdělením kupní ceny. Akceptace této podmínky obviněným, za slevu z prodejní ceny bytu ve výši 30.000,- Kč, není v žádném případě „vmanévrováním do situace“, ale oboustranně výhodným jednáním, s cílem dosažení vlastního prospěchu, a to i za cenu zkrácení daně. Obviněný tedy nebyl do dané situace vmanévrován, ale s cílem dosažení vlastního prospěchu tuto situaci s Ing. L. J. společně vytvořili.

Jak bylo již výše uvedeno, nakládání se směnkou, které je sice v souladu s právem směnečným a šekovým, může být přesto protiprávní z hlediska práva občanského nebo i trestního. Z občanskoprávního hlediska může být protiprávní jednání obviněného, když po převodu vlastnictví k předmětnému bytu odmítl poškozenému vrátit směnku. Tento postup byl v rozporu s uzavřenou smlouvou o zajištění směnkou. Obviněný tak porušil tuto smlouvu, která byla uzavřena ve smyslu § 51 občanského zákoníku jako tzv. inominátní smlouva, pro kterou není předepsána žádná forma, a může tak být uzavřena nejen písemně, ale také ústně nebo dokonce konkludentně.

I v případě trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. je předpokladem neoprávněnost jednání pachatele, kterým jiného nutí k tomu, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Neoprávněnost (protiprávnost) jednání pachatele může spočívat v tom, že poškozeného nutí k něčemu, co vůbec není oprávněn po něm požadovat a co poškozený není povinen činit, anebo je sice pachatel oprávněn poškozeného nutit k určitému konání, opominutí nebo trpění, ale činí tak prostředky neodpovídajícími účelu nebo cíli, který má být dosažen (viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 215/2003).

Vztáhnou-li se tyto předpoklady protiprávnosti jednání pachatele na jednání obviněného Ing. J. K., nelze za dosavadního stavu objasněnosti věci dospět k jednoznačnému závěru, že by jeho jednání bylo neoprávněné (protiprávní) předně z toho hlediska, že by poškozeného nutil k něčemu co vůbec nebyl oprávněn po něm požadovat a co poškozený ani nebyl povinen činit. Obviněný od počátku uváděl na svoji obhajobu, že částku 400.000,- Kč požadoval jako slevu z kupní ceny bytu, a to v důsledku zjištěných vad bytu. Rovněž v odvolání namítal, že postupoval v souladu s právy, která mu vyplývají m. j. z občanského zákoníku, ale odvolací soud se z tohoto pohledu věcí vůbec nezabýval. Tutéž námitku obviněný uplatnil i v dovolání a je nutno ji považovat za důvodnou.

Právo kupujícího na přiměřenou slevu ze sjednané ceny věci vyplývá z ustanovení § 597 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého, jestliže dodatečně vyjde najevo vada, na kterou prodávající kupujícího neupozornil, má kupující právo na přiměřenou slevu ze sjednané ceny odpovídající povaze a rozsahu vady; jde-li o vadu, která činí věc neupotřebitelnou, má též právo od smlouvy odstoupit. Z citovaného ustanovení vyplývá objektivní odpovědnost prodávajícího za vady věci, a to ať již skryté nebo zjevné (na které prodávající kupujícího neupozornil ve smyslu ustanovení § 296 občanského zákoníku), které ale existovaly již v době sjednávání kupní smlouvy. Není proto právně významné,

zda prodávající o vadě věděl, a stejně tak není významná ani skutečnost, že si obžalovaný byt prohlédl a seznámil se s jeho stavem, jak argumentoval odvolací soud.

Při existenci zákonného práva obviněného na přiměřenou slevu, vyplývající z odpovědnosti prodávajícího za vady věci, nelze dospět k závěru o protiprávnosti jednání obviněného bez zjištění, zda jím uplatňované právo na slevu za vady věci bylo opodstatněné co do důvodu a následně také co do její výše (přiměřenosti). Pouze v případě zcela nedůvodného nebo zjevně nepřiměřeného požadavku na slevu, by bylo možno jednání obviněného hodnotit jako neoprávněné (protiprávní). Takovéto zjištění ale vyžaduje odborných znalostí a soud je může objektivně učinit pouze na základě odborného vyjádření nebo znaleckého posudku. Proto již soud I. stupně nepostupoval správně, když dospěl k závěru, že není předmětem tohoto trestního řízení zkoumat, zda předmětný byt měl nějaké závady, když obviněný měl možnost si jej důkladně prohlédnout a nevyhověl návrhu obhájce obviněného na přibrání znalce z příslušného oboru. Přitom vlastní závěr tohoto soudu, že se mu požadavek obviněného na slevu („náhradu za špatný technický stav bytu…“) jeví jako zcela nepřiměřený, je jen tvrzením bez jakékoliv opory v provedených důkazech.

Otázka opodstatněnosti práva obviněného na slevu ze sjednané ceny bytu je otázkou týkající se posouzení viny, za kterou je nutno považovat nejen okolnosti týkající se přímo určitého znaku trestného činu, ale také i podmínku nutnou pro závěr, zda se jedná o trestný čin. Takovouto podmínku je nutno v trestním řízení posoudit samostatně jako tzv. předběžnou otázku. Podle § 9 odst. 1 tr. ř. orgány činné v trestním řízení posuzují předběžné otázky, které s v řízení vyskytnou, samostatně. Je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného. (Podle § 9 odst. 2 tr. ř. nejsou orgány činné v trestním řízení oprávněny řešit samostatně otázky týkající se osobního stavu, o nichž se rozhoduje v občanskoprávním řízení, toto ustanovení však na daný případ zjevně nedopadá.) Obecně je tedy podle § 9 odst. 1 tr. ř. především rozhodné, zda jde v tom kterém případě o předběžnou otázku týkající se posouzení viny obviněného. Jestliže jde o otázku viny, pak orgány činné v trestním řízení posuzují předběžnou otázku (s výjimkou otázek osobního stavu) vždy samostatně, bez ohledu na to, zda o takové předběžné otázce existuje pravomocné rozhodnutí příslušného státního orgánu. Předběžnými otázkami mohou být i otázky z oboru občanského práva hmotného, jak je tomu i v tomto případě.

Při zjišťování opodstatněnosti požadavku obviněného na slevu z důvodu odpovědnosti za vady věci, bude nutno vzít v úvahu, že v případě použitých věcí prodávající odpovídá pouze za vady, které neodpovídají míře jejího používání nebo opotřebení (viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2008, sp. zn. 33 Odo 1300/2006). Je tedy třeba rozlišovat, zda jde skutečně o vadu věci, nebo jen o projev jejího běžného opotřebení. Existence vady prodané opotřebené věci pak zakládá právo kupujícího na přiměřenou slevu ze sjednané kupní ceny odpovídající povaze a rozsahu vady (§ 597 odst. 1 občanského zákoníku). Zákon tak omezuje právo na slevu ze sjednané ceny, co do výše této slevy, požadavkem její přiměřenosti. Výše přiměřené slevy pak závisí především na povaze a rozsahu vady vzhledem ke kupní ceně, na snížení funkčních vlastností věci, na její další upotřebitelnosti, ceně nutných oprav apod. (viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 956/2002, ve vztahu k prodeji osobního automobilu). Na zjištění přiměřenosti slevy má proto vliv i zjištění, zda sjednaná cena bytu v daném místě a čase odpovídala ceně obvyklé, nebo byla výrazně vyšší či nižší.

Bez zjištění existence a povahy vad předmětného bytu, o které obviněný opírá své právo na „náhradu škody“ (správně na slevu ze sjednané ceny), jakož i bez zjištění skutečné ceny bytu a celkové přiměřenosti požadované slevy, nelze dospět k závěru, že žalované jednání obviněného bylo neoprávněné, resp. protiprávní a naplňovalo znaky trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. Pokud totiž předmětný byt měl v době prodeje obviněnému vady, které svojí povahou zakládají právo na slevu z kupní ceny, a pokud požadovaná výše slevy nebyla zjevně nepřiměřená obvyklé ceně

bytu a povaze těchto vad, obviněný nejednal tak, že by poškozeného nutil k něčemu co vůbec není oprávněn po něm požadovat a co poškozený není povinen činit. Pro jeho trestní odpovědnost by pak nepostačovala pouze skutečnost, že svoje právo neuplatnil v občanskoprávním řízení, jak konstatovaly soudy obou stupňů.

Bude nutné se vypořádat i s otázkou tzv. blokační kauce, která je, podle dohody o jejím složení (č. l. 246 tr. sp.), i podle závěru odvolacího soudu, součástí kupní ceny. Pokud kupní cena předpokládaná v dohodě o složení blokační kauce, doznala následným ujednáním mezi účastníky kupní smlouvy změn, nemění to nic na povaze blokační kauce jako součásti kupní ceny, když v tomto směru dohoda změněna nebyla. Dohoda o složení blokační kauce přitom není označena jako dohoda (smlouvou) zprostředkovatelská podle § 774 a násl. občanského zákoníku, kterou se zprostředkovatel zavazuje obstarat zájemci za odměnu uzavření smlouvy a zájemce se zavazuje zprostředkovateli poskytnout odměnu tehdy, byl-li výsledek dosažen přičiněním zprostředkovatele. I kdyby byl tento právní úkon výkladem podle § 35 odst. 2 občanského zákoníku zprostředkovatelskou smlouvou, je podstatou této smlouvy závazek zprostředkovatele vyvíjet činnost, která má vést k uzavření smlouvy mezi zájemcem a třetí osobu, a pokud k uzavření této smlouvy s třetí osobou dojde bez účasti zprostředkovatele, nárok zprostředkovatele na odměnu (provizi) nevznikne. Pro vznik tohoto nároku se tedy vždy vyžaduje určitý stupeň aktivního spolupůsobení zprostředkovatele (viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. 30 Cdo 772/2001). Nelze považovat za postačující pouhou formální účast zprostředkovatele, ale jeho spolupůsobení musí být natolik aktivní, že nebýt úsilí zprostředkovatele, směřujícího k zajištění příležitosti pro zájemce uzavřít smlouvu s třetí osobou, k tomuto výsledku by nedošlo (viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 11. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1593/2000).

Uvedenou blokační kauci obviněný zahrnul do celkově uplatňovaného nároku na zaplacení 400.000,- Kč. I když tato kauce ve výši 74.500,- Kč nesouvisí s odpovědností za vady bytu, je z hlediska posuzování protiprávnosti jeho jednání významné posouzení oprávněnosti jeho požadavku na vrácení této kauce.

Zjištění důvodnosti a přiměřenosti požadované slevy je pak významné i z hlediska naplnění formálního, popřípadě materiálního znaku skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák., jímž byl obviněný uznán vinným. Podle rozsudku soudu I. stupně měl tento trestný čin spáchat tím, že poškozeného „pohrůžkou jiné těžké újmy nutil, aby něco konal“. Pokud by výše požadované slevy nebyla nepřiměřená, uplatněním směnky u soudu hrozil poškozenému jistě menší zásah do jeho majetkové sféry, než byla celá výše částky uvedené ve směnce. Z tohoto hlediska by bylo nutné také posuzovat naplnění formálního znaku pohrůžky „jiné těžké újmy“ ve smyslu § 235 tr. zák., a nikoliv z hlediska plné výše směnečné sumy, jak to učinily soudy v původním řízení, když otázku důvodnosti a přiměřenosti slevy vůbec neposuzovaly, protože ji považovaly za „zcela irelevantní“ (viz str. 6 rozsudku soudu I. stupně). Jako důvod této bezvýznamnosti přiměřenosti slevy přitom neobstojí argument soudu I. stupně, že obviněný nepřistoupil na návrh poškozeného na odstoupení od smlouvy. Kupující má totiž právo na přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo právo na odstoupení od smlouvy (za splnění podmínek uvedených v § 597 občanského zákoníku), a záleží pouze na něm, kterou z těchto dvou alternativ zvolí.

Z odůvodnění rozhodnutí soudů obou stupňů vyplývá, že pohrůžku jiné těžké újmy spatřovaly zejména v pohrůžce uplatnění směnky u soudu nebo jejím prodeji. To ostatně přímo vyplývá z rozhodnutí odvolacího soudu (str. 4), který uvedl, že uplatnění směnky u soudu bylo ze strany obviněného možné, ale „toto představovalo … pohrůžky jiné těžké újmy“. Další formy výhrůžek uvedené ve skutkové větě rozsudku soudu I. stupně tak soudy nepovažovaly za podstatné a nezabývaly se ani jejich způsobilostí být samy o sobě pohrůžkami jiné těžké újmy ve smyslu § 235 tr. zák. Tomu okolnosti případu, ani dosud provedené důkazy rovněž nenasvědčují, a to z objektivního ani subjektivního hlediska.

K námitce obviněného, že za pohrůžku jiné těžké újmy nelze považovat, pokud se někdo domáhá svého zákonného práva zákonnými prostředky, což je i cesta uplatnění směnky u soudu, nutno uvést, že obviněný tento způsob řešení sporu nepoužil jako jím uváděný zákonný prostředek, ale naopak, tuto zákonnou možnost (lze podotknout, že podle dosavadních skutkových zjištění v rozporu se vzájemným ujednáním o účelu směnky) využil jako prostředek nátlaku na poškozeného a svobodu jeho rozhodování. Byť tedy byl obviněný oprávněn uplatnit směnku u soudu, nebyl již oprávněn použít možnost realizace tohoto úkonu jako prostředek nátlaku na poškozeného, aby vyhověl jeho požadavku na slevu z kupní ceny bytu. Zákonným prostředkem pro dosažení slevy z kupní ceny bytu, z důvodu odpovědnosti prodávajícího za vady prodané věci, by tak bylo podání občanskoprávní žaloby u soudu.

Ne každé protiprávní jednání podle jiných právních odvětví, zakládá současně i trestní odpovědnost za takovéto jednání. Jedním ze základních principů trestního práva je princip tzv. „ultima ratio“, z kterého vyplývá subsidiární role trestního práva, jako krajního prostředku ochrany chráněných zájmů společnosti. Trestní právo jako prostředek ochrany tedy nastupuje až v případě, kdy primární prostředky ochrany podle jiných právních odvětví selhaly nebo jsou neúčinné. Princip „ultima ratio“ má svůj ústavněprávní základ v principu proporcionality, tj. v požadavku zkoumat, zda neexistují alternativní řešení v mimotrestní oblasti, která by představovala menší zásah do omezení základních práv.

Na základě uvedených důvodů Nejvyšší soud rozhodl tak, jak je uvedeno ve výrokové části tohoto usnesení. Úkolem soudu I. stupně bude provést zejména výše uvedené důkazy, případně další důkazy, jejichž nutnost v průběhu řízení vyvstane a na základě nového zhodnocení všech provedených důkazů ve věci znovu rozhodnout. Nevyhoví-li soud návrhům obviněného na provedení důkazů dalších, musí v rozhodnutí uvést důvody tohoto svého postupu. Přitom by nemělo být přehlédnuto, že se ve své podstatě jedná o občanskoprávní spor, k jehož vzniku svým jednáním přispěl i poškozený. Takovéto spory mají být řešeny primárně v občanskoprávním řízení, a subsidiární trestní represe jako „ultima ratio“, by měla nastoupit pouze v případech skutečně závažných porušení zájmů chráněných trestním zákonem. Tak by tomu v daném případě mohlo být zejména tehdy, že by podle výsledků doplněného dokazování neměl obviněný žádné právo na slevu z kupní ceny bytu, resp. jeho požadavek na tuto slevu by se ukázal být zcela zjevně nepřiměřeným.

K námitkám obviněného o nevhodnosti vystupování samosoudce v průběhu hlavního líčení (nezdvořilé, arogantní), Nejvyšší soud nad rámec pouze poznamenává, že podle § 203 odst. 2 tr. ř. je předseda senátu (samosoudce) při řízení hlavního líčení povinen dbát, aby byla zachována důstojnost a vážnost soudního jednání. S tím úzce souvisí i způsob jednání a vyjadřování soudce, který je reprezentantem státu a musí vystupovat tak, aby nesnižoval vážnost a osobní důstojnost jak svoji, tak i obviněných a dalších osob účastných na jednání soudu. Zvyšování hlasu, ani jiná nevhodná reakce, nemůže být odůvodněna ani tím, že obviněný v hlavním líčení vypovídá podrobně i k okolnostem, které soudce považuje za nepodstatné. V daném případě se samosoudce dostal do časové tísně evidentně z důvodu, že při odmítnutí výpovědi obviněného v přípravném řízení předpokládal, že nebude vypovídat ani u hlavního líčení. To je ale právem obviněného, a nelze obhajobě vyčítat, že na to předem soud neupozornila. Tyto skutečnosti ale Nejvyšší soud neshledal za důležité důvody k tomu, aby vyhověl návrhu obviněného na přikázání věci k projednání a rozhodnutí jinému samosoudci.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Slyšení ve vazebním řízení
- Účast obviněného u hlavního líčení
- Nesprávné poučení
- Nepříčetnost obviněného
- Nároky poškozených (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)
- Opatrovník (zmocněnec) poškozeného (exkluzivně pro předplatitele)
- Právní styk s cizinou (exkluzivně pro předplatitele)
- Podjatost soudce
- Poškozený (exkluzivně pro předplatitele)
- Odejmutí věci soudci